

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Изази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца поједан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

БАЛКАНСКА ЦАРИЦА.

(Наставак.)

Дејан се по том уклања, а истота часа јавља се турски посланик Ибрахим-ага, коме, ако и није пошло ва руком склонити државно веће у Жабљаку да не шаље помоћ Арбанасима, он ипак долази, као лукава змија, не би ли како преластно младога војсковођу и на своју страну задобио. Дошавши пред Станка, учини му дубоки теменек турски, а овај му пружи руку и уштага, која га је срећа у Жабљак довела. Лукави Турчин окупи Станку своје турске мрђеле низати. Станко му донекле одвраћа мило за драго, али видећи, да би могло и до нешта крупна доћи, одједанпут прекине говор о озбиљну послу, нерад, да Турчина у свом дому увреди, па га стане распитивати за Стамбул, падишу, за турску веру, за коње и за жене у Турака . . . Преспедени стари ага, прави мајстор турских лакрдија, вешто улови ту прилику, па окупи Станку месити медене гурабије — једну слађу од друге. Узме му живим бојама описивати свуколику источну раскошност, и домишљато успоређивати му малу Зету и њезине епитнице према великој држави падишиној и њезиним величајностима. Овим описом и успоређивањем он је Станка чисто очарао. А кад му је у најзадњу додао, да га султан познаје и цени, те рекао:

„Син Иванов ти си мали . . .

Син Султанов био б' виши! . . .“

речи су те продрле до у сами живац злонаклона Станкова срца, које је и онако, по свом природном нагону, нагло за

врховном влашћу и жеднело са лаживом славом. У његову недру уврежило се отровно семе, да обилат плод принесе, плод срамоте отпадништва и црне издаје. — При расстанку са Ибрахим-агом рече му Станко, да ће се сутра опет с њиме састати у Бериславцима, а замоли га међутим, да код њих остане на гозби, коју му је, као што смо пре чули, брат Ђорђе приуговорио још оне исте вечери. — За овим следује један монолог, којим Станко своју заблуду потпуно открива, те слушалац већ види, куда ће Станка зла његова срећа понети. — Мења се сада сцена. Гозба је у Иванбегову двору. Слушаш многобројне госте, где се иза позорнице веселе, чашама се куцају и узвикују „живио!“ — док на позорници сакупио се велик број дичних госпођа, младих момака и китних девојака. Омладина игра зетско коло; а постарије госпође унаоколо седе. Међ овима је подхумска кнегиња, која ништа у драми не збори, и у једном прикрајку Даница. Показује се и Ибраим-ага међу гостима и не говори ништа. Два се брата, два млада књаза, по сред кола весело шећу и разговарају, претргујући по кад и кад својим говором песму, која се у колу пева. Ђорђе је открио Станку, да га је на љубоморство подетакнуо само из једнога пркоса, а Станко поверава братовљевој заштити своју драгу вереницу, коју тражи по позорници, не би ли је где угледао. Угледа је најпосле, дохвати је за руку, те с њом мало у колу поигра, као колу коловођа.

(Наставиће се.)

ЛИСТИЊИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Разбојници“. Драма у 5 чинова, од Ф. Шилера, превели Ж. А. Шокорац и М. В. Вујић)

Има томе десетак и више година како нисмо овај комад генијалног и великог песника немачког гледали на нашој позорници, па смо тако јако захвални управи, прво на томе, што га је опет уврстила у репертоар, а још више на томе, што је уложила сав свој труд, да га достојно прикаже. И заиста игри глумачкој, и у целини и у појединостима, нема се много приговорити овом приликом. Доказ је томе и то, што је наша публика, која је иначе јако штедљива у изјављивању свога допадања, изазвала готово све носиоце главних улога. То вече, дакле, било је право славље глумачко, а од тога највећи део припада Ружићу, који је Фрањин карактер тако добро приказао и лепо извео, да је била права уметничка наслада гледати га и слушати. Нарочито је диван био, кад је цртао слику странинога суда, па када се хтео Богу да моли, а молитва му не долази на уста. Тако исто не да се већ лешје извести страх од смрти и грижа пробуђене савести. Ко уме својој природи са свим противан карактер тако лепо извести: тај заслужује у потпуном смислу те речи име правога уметника. И Миљковић је Карла приказао с пуним разумевањем. Његова ватра и његов занос у тој улози загрејао је и занео је и публику. Он је био и у својој реформаторској тежњи „ein Bürger derer, welche kommen werden“. Ј. Хаџићева била је добра Амалија, Амалија, која само за свог Карла живи и умире. Ђурђевић у улози старог Мора изненадио нас је својом добро промишљеном и изведеном игром. Ми бисмо желели, да и у другим улогама буде тако добар, а да то може бити, показао је овога вечера. Добриновић као гојазан калуђер наводио је игром својом публику на смех, може бити и нешто мало више него што је требало. Млад глумац Стојчевић, који је по други пут изишао на позорницу, лепа је појава и показао је у малој улози Козинскога да има ватре и да се уме и занети. И сви остали приказивачи редом: Марковић (Херман), Десимировић (Шпиглберг), Васљевић (Швајцер), Петровић (Грим), Банић (Ролер), В. Димитријевић (Рацман), Кестерчанек (Данило) — учинили су, по силама својима, што су год могли, па су тако за своју игру стекли лепога признања у публике, која је са свим испунила позоришну дворану.

—о—

(Асунта Леонијева. Позоришна игра у 5 чинова, написао Адолф Вилбранд, превео Јован

Грчић. У Новоме Саду први пут приказана 6. фебруара о. г.).

Ово је већ други новитет из пера Вилбрандова, а у преводу Грчићеву, што смо га за ово кратко време с наше позорнице видели. Већ тај необичан интерес управе и преводиоца за Вилбранда заслужује, да се и ми око њега подуже позабавимо, да и није других разлога.

„Фабрицијусова ћерка“ и „Асунта Леонијева“ су деца једнога оца: два умотвора подједнака кова и подједнаке цели, а према томе и поједнаке судбине. Оба су прешла готово све немачке позорнице, и оба се доста добро држе баш и на најзнаменитијим од њих. Критика их је и примала и одбаћивала — према цели и схатању — па их опет за то публика и гледа и тражи. Са практичне, управо спекулативне, стране дакле не би им нико могао одрећи лепог успеха.

Ако се запитамо, где је узрок томе, рекли бисмо, да се у овај мах тиче онога, што се у научној критици зове: „Спољни успех“. Ко се тиме задовољава, тај има право, што се јарми за ова два дела Вилбрандова. И критичар им с те стране нема што замерити.

Али је „спољни успех“ мала похвала за писца као што је Вилбранд; за писца песника и драматичара прве врсте. Тиме се задовољавају само позоришни писци од заната; писци, који на силу бога морају продуцирати. То је крајња цел средњих духова и обичних талената с нешто мало драматуршке спреме и позоришне рутине, а таквих је — већ по пракси — највише међу самим глумцима и позоришним управитељима. Они сваки дан дишу ваздух са дасака; они су се уживели у драмске ефекте; они добро познају позорницу и њену снагу; они су испинали, шта публику привлачи и заноси; они су се научили њој угађати, ма и на штету виших цели; — па кад мора бити, они саберу то и допунују рутином, где им духа не достане. За то је у њиховим комадима најјача страна занимива фабула; необична и драстична сценерија; снажан, на непосредан ефект смишљен дијалог и монолог; китњаста, за глумчева уста згодно удешена, дикција, и необично појентирани завршетак сваке сцене, свакога акта, са кулминацијом у последњој сцени последњег акта. Тиме они извојују позорници и глумцу толико маха над публиком, да је занесу; да је свладају; да јој силом изнуде жив интерес целе представе до свршетка; тиме запну наше живце тако, да нам не даду ни дисати, а камо ли мислити, и све што нам остане у нашој власти, то су руке, да у оном заносу тапшемо. Шта ће од нас после бити —

они не питају. . . Практични захтеви глумца и интенданта су задовољени, па то је за њих доста.

У ту врсту практичних радника без велика духа Вилбранд се — до душе — не може уврстити. Он је више пута показао, да је и песник и драматик међу првима, па нам је за то баш сада и необичан. Као да га је звање и морање навело на стазу, која води спољњем успеху, а ми смо тако сретни, да баш плодове тога труда Вилбрандовога окусимо.

Да растумачимо, за што тако о овим радovima Вилбрандовим судимо. „Фабрицијусова ћерка“ је у „Позоришту“ већ оцењена, и нама остаје, да само о „Асунти Леонијевој“ свој суд донесемо. Велики глас Вилбрандов и велико штовање према другим радovima његовим не може нас задржати, да о овом не речемо своје мњење отворено и искрено. И преводилац нам не ће замерити, ако не делимо с њиме ону љубав, коју је он тим комадима покљонио.

Свака позоришна игра треба да има свог етичког разлога, своје моралне цели. Све више вештине — па и појезија, особито драмска — ваља да дејствују на човека као неки виши принцип, који ће га унапредити, ослободити и облагородити. То им је задаћа; то им је дужност, а то им је и најбитније право на живот.

Срества, којима вештине ту своју благодатну задаћу врше, могу бити двојака. Прави уметници упливишу на човека или самом, чистом лепотом без ичега другог („Le beau est aussi utile que l'utile — plus peut-être“ вели Виктор Иго), или израженом идејом — дакле истакнутом било прононсираном било прикривеном тенденцијом. Где тога двога нема, не може бити говора о правој вештини.

А има ли тога у „Асунти Леонијевој“?

Нама се чини, да је баш та права задаћа уметности у томе комаду јако у засенку. Ма како изводили; ма како судили и премишљали, — у невољи смо, шта да узмемо за изражену идеју, за ону тврду основу, из које би се дало изводити неке дедукције за живот и човека. Ако је сукоб и борба страсне љубави са вишим целима и дужношћу (репрезентанат Алфред) та идеја, коју је ваљало извести, како онда да мислимо о репрезентанту њеном, кад га онака видимо? Ако је свемоћ чисте, искрене љубави и њена победа узор; ако је писац хтео да потврди оно Гајболово „Rühret nicht daran“ и ону изреку Сандовљеву „Vouloir désunir deux coeurs sincèrement épris, c' est souffler sur le feu pour l'éteindre“. . . онда му је то испало врло слабо; онда није требао ни смео пустити, да се та свемоћ тако недостојно крха час о непотврђене разлоге, час о сентименталну, управо болесну каприцу, па да најпосле прими своју заслужену награду

не као праву извојевану победу него — као милост из туђих руку. Ако је пријатељство и самопрегоревање звезда, која нам је требала засветлити, онда не појимамо, за што је писац помрачио светлост те звезде оним речима дра Клинтна, којима најпосле одустаје од свога права на Асунту поред других разлога и е тога „што је он већ стар, што је и до сада без жене живио, па мисли да ће моћи и од сада“. . . Ако је разлог и разум Емила Бухауа оно, што ваља слушати, ценити и за пример узети, што га је онда тако брзо паралисао и тако слабим среством побио? Где су ту узорити карактери; где је у целој комаду и једно дело чисто, светло и без приговора, да нам може послужити као пример за живот и прилике у њему; да нас може упутити, подићи, ослободити и оплеменили? . . . И ако је томе по гдегде наговести — све је тако бледо и слабо, да и не допре до душе наше; све је као прасак пушке без зрна.

Па и лепота тога комада није оне врсте, да има етичког и моралног дејства. Спољна и најлепша сценерија; најнежнији празан сентименталитет и патос, најјугоснија штафажа пунте изгре, најсјајније тираде без праве хармоније, захвате човека тек у пола, тек тако рећи чулно. У интересантној фабули; у необичном месту и страним приликама; у искићеној п. мпезној дикцији; у пријатним епизодама; у смишљеним свршецима овога комада још ми не видимо ону чисту, уметничку, неодољиву лепоту драмске појезије, која сама по себи дубоко у душу залази, те је као виши принцип модифицира. Све је то тек блесак за наша чула, драг за наше осећање ниже нарави, и играчка за нашу фантазију. Још кад чујемо, како жена сама себе хвали . . . кад дознамо и за оне мутне мотиве Клинтновог прегоревана, и за форму, у коју писац нест то увија. . . кад видимо, да лепа Асунта нестрпељиво, ал' инактивно чека, док се они за њу погоде . . . онда — онда не можемо рећи, да смо осетили драг лепоте у најчистијем облику.

(Свршиће се),

(Недељни ред позоришних представа): У уторак 11. фебруара: „Дон Цезар од Базана“. Драма у 5 чинова, написао Диманоар, превео Н. — У четвртак 13. фебруара *први пут*: „Доктор Клаус“. Шалвива игра у 5 чинова, написао Адолф Ларонж, превео Сава Петровић. — У петак 14. фебруара: „Госпођа од Сен-Тропеза“. Драма у 5 раздела, по француском написао Ламберт, с немачког превео А. М. — У недељу 16. фебруара: „Сабља Краљевића Марка.“ Алегорија у 2 раздела, с песмама, од Ј. Ђорђевића и А. Хаџића, музика од Д. Јенка-

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

28. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 9 ФЕБРУАРА 1886.

ЗВОНАР БОГОРОДИЧИНЕ ЦРКВЕ.

РОМАНТИЧНА ДРАМА У 5 ЧИНОВА СА ПРЕДИГРОМ. ПО ВИКТОР ПГОВОМ РОМАНУ „NÔTRE-DAME DE PARIS“ ПРЕРАДИЛА ШАРЛОТА БИРХ-ЦФАЈФЕРОВА, С НЕМАЧКОГ ПРЕВЕО ЈОВАН ЂОРЂЕВИЋ.

ОСОБЕ У ПРЕДИГРИ:

Жервеза	 	Д. Ружићка,	Николет, маделино дете	Димитријевић.	
Мадлена		сељанке из	З. Милојевићка.	Попе, сеоски кмет. . . .	Милојевић-
Фаншета		Епернеја	М. Максимовићева.	Циганин арамбаша . . .	Банић.
Нинета			С. Бркићева.	Његова жена	Ј. Добриновићка.
Флерета, жервезино дете			Миљковићева.	Циганин	* * *

ОСОБЕ У ДРАМИ:

Клод Фрело архиђакон	 	Ударда	Ј. Добриновићка.
богородичине цркве у Паризу		Кроло, циганин	Банић.
Квазимодо, звонар бого-		Судија	Димитријевић.
родичине цркве		Наредник краљевске страже	Васиљевић.
Феб од Шатопера, млад		Жервеза	Д. Ружићка.
племић		Мадлена	З. Милојевићка.
Стотиник краљевих најамника		Ренарда, трговкиња	М. Максимовићева.
Џер Гренгоар } ђаци		Махијета, њена рођака . . .	С. Бркићева.
Жан Флетри }		Емералда	Л. Хаџићка.

У уторак 11. фебруара: „ДОН ЦЕЗАР ОД БАЗАНА“ Драма у 5 чинова, написао Диманоар, превео Н.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а у вече на каси.

Ко од наших поштованих претплатника жели своја места и за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у писарници позор. најдуже до 11 сахата пре подне.

ПОЧЕТАК У 7¹/₂ А СВРШЕТАК У 10¹/₂ САХАТА.